

resis materialis notionem, quae etiam sola est propria et genuina. Nam si per materialem haereticum intelligeres eum qui profitens se in rebus fidei a magisterio Ecclesiae pendere, adhuc tamen negat aliquid definitum ab Ecclesia, quia nescit fuisse definitum, aut bona fide errat circa definitionis sensum, sic profecto absurdum esset ponere haereticos materiales extra verae Ecclesiae corpus, sed sic etiam omnino perverteretur legitima vocis acceptio. Nam tunc tantum peccatum materiale esse dicitur, quando materialiter ponuntur ea quae sunt de ratione talis peccati, seclusa advertentia aut deliberata voluntate. Nunc autem de ratione haereseos est recessus a regula ecclesiastici magisterii, qui in casu nullus est, cum sit simplex error facti circa id quod regula dicit. Et ideo, ne materialiter quidem haeresi locus esse potest.

THESIS XXIV.

¶ Quamvis habitus fidei nonnisi per haereseos vel infidelitatis peccatum destruatur, adhuc tamen contra praecepta ad hanc virtutem pertinentia graviter peccat quisquis voluntarie se coniicit in periculum recedendi a fidei firmitate praesertim per indebitam lectionem librorum prohibitorum. Item quisquis refragatur definitionibus Ecclesiae in materiis non revelatis, sed solum cum revelatione connexis, aut pertinaciter retinet propositiones seu doctrinas quae tanquam ad haereticam pravitatem plus minusve accidentes, in iisdem decretis fuerunt confixae.

In propositione praecedenti dictum est de peccato quod infusae virtuti fidei ita contrarie opponitur, ut amissionem eius secum trahat. Consistit autem in discredendo revelata sufficienter proposita, quod fit dupliciter: vel per voluntarium dissensum, vel per deliberatam dubitationem, nam hoc etiam modo ponitur actus contrarius fidei divinae, de cuius essentiali ratione est firmitas indubitabilitatis (¹).

(¹) Satis igitur est dissentire vel dubitare actu plene deliberato. Et hic quidem non abs re erit referre quod habet Caietanus in 2-2, Q. II,

At vero unaquaeque virtus non id tantum prohibet quo destruitur, sed etiam quo in discrimen adducitur. Fides autem dupli potissimum modo in discrimen venit. Primo quidem per auscultationem sophismatum et omnis generis suggestionum quae contra eam sunt. Deinde vero per admissionem doctrinarum quae nexu logico cum eius negatione cohaerent, vel certe huic negationi viam plus minusve directam parant, et hac de causa fuerunt per infallibilem verbi revelati magistrum authentico iudicio confixa.

Est ergo grave peccatum contra fidem, indebita lectio librorum prohibitorum. Quo in genere p[ro]ae primis veniunt libri apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes, necnon et alii quilibet per apostolicas litteras nominatim damnati (¹). Veniunt deinde libri in *Indice* singillatim descripti, vel in regulis eius generalibus comprehensi. Neque in sola lege ecclesiastica gravitas huius peccati fundatur, sed etiam et per prius, in ipso iure divino naturali, supposita semel elevatione ad supernaturalem sta-

a. 2, circa pertinaciam quae communiter ponitur in definitione haereseos, ne forte conditionem hanc perperam interpreteris. « Pertinacia, inquit, quae ponitur de ratione haereseos, non importat obdurationem seu obstinationem, ut distinguitur contra infirmitatem, passionem, et transitorium consensum, sicut dicimus aliquem fornicari ex passione, vel ex cholera consensisse in malum aliquod, et non pertinaciter. Sed sumitur pertinacia, ut aequivalet vero consensui, praesupposita notitia quod sit error, et quod sit in fide. Sive enim ex passione, sive ex quacumque alia causa perveniat ad verum consensum in assensum propositionis contrariae fidei, cum cognitione quod sit contraria fidei, vera haeresis incurrit a christiano. Nam talis vere pertinax pro tunc est. Si quis autem minus perspicax de hac doctrina dubitat, animadverat quod fides et infidelitas sunt contraria, et quod quemadmodum illa perficitur assensu intellectus ex consensu voluntatis, ita ista perficitur in dissensu intellectus ex consensu voluntatis, et clare videbit quod consentiens non solum opinioni contrariae fidei, sed etiam dubio de certa propositione fidei, cognito quod certo spectat ad fidem, est infidelis et consequenter haematicus si erat christianus. Nihil enim est in genere nisi mediante specie ».

(¹) Legentes hos libros sine auctoritate sedis apostolicae, incurunt excommunicationem speciali modo Summo Pontifici reservatam. Ex constitutione *Apostolicae Sedis*.

tutionis Vaticanae *Dei Filius*: « Quoniam vero satis non est haec reticam pravitatem devitare, nisi ii quoque errores diligenter fugiantur qui ad illam plus minusve accedunt, omnes officii monemus, servandi etiam constitutiones et decreta quibus pravae eiusmodi opiniones quae isthic diserte non enumerantur, ab hac Sancta Sede proscriptae et prohibitae sunt ».

Scholion. — Amplitudinem obligationis qua obstringuntur catholici scriptores declaravit Pius IX in litteris ad archiepiscopum Monacensem dicens: « Cum agatur de illa subiectione qua ex conscientia ii omnes catholici obstringuntur, qui in contemplatrices scientias incumbunt ut novas suis scriptis Ecclesiae affecterant utilitates, idcirco eiusdem Conventus (Monacensis) viri recognoscere debent, sapientibus catholicis haud satis esse, ut praefata Ecclesiae dogmata recipient ac venerentur, verum etiam opus esse ut se subiificant tum decisionibus quae ad doctrinam pertinentes a Pontificiis Congregationibus proferuntur, tum iis doctrinae capitibus quae communi et constanti catholico cum consensu retinentur ut theologicae veritates et conclusiones ita certae, ut opiniones eisdem doctrinae capitibus adversae quanquam haereticae dici nequeant, tamen aliam theologicam mereantur censuram ⁽¹⁾ ». Et de decretis quidem Romanarum Congregationum alibi dictum est ⁽²⁾. Quoad ea vero quae tanquam theologicae conclusiones communi et constanti theologorum consensu retinentur, proportionaliter applicatur ratio quae de ipsis dogmatibus valet. Semper enim in hoc consensu theologorum attenditur signum haud aequivocum persuasionis Ecclesiae, a qua discedere nefas.

Sed sunt quidam qui dicunt, eiusmodi cautelas locum quidem habuisse antequam definitum fuisse dogma infallibilitatis Romani Pontificis, nunc autem esse superflua. Iam enim est, qui omnes libertatis excessus statim corrigere possit, et uno suo verbo commotos compescere fluctus. Hinc libertas quaedam in Ecclesia est inducenda, ut liceat fidelibus suo cuiusque ingenio

⁽¹⁾ Enchirid. n. 1537.

⁽²⁾ De Ecclesia, Thes. 19.

actuosaeque virtuti largius aliquanto indulgere. « Aiunt, de Romani Pontificis infallibili magisterio, post solemne iudicium de ipso latum in Vaticana Synodo, nihil iam oportere esse sollicitos: quam ob rem, eo iam in tuto collocato, posse nunc ampliorem cuivis ad cogitandum atque agendum patere campum ⁽¹⁾ ».

Inexpectata sane consequentia, quam si quis contra definitionis opportunitatem Patribus Vaticanis divinans praedixisset, risu totius Concilii exceptus ex ambone descendisset. Quibus enim similes dicemus istos ratiocinatores, nisi pueris inconsideratis qui audientes esse in civitate vigilis constitutos ad extingueda incendia, inde fas existimarent admovere ignem ad quatuor latera urbis? Nec cogitant quod si non licet facere mala ut evaniant bona, multo minus id licet sub sola excusatione quod non desunt qui malis remedium afferre queant, praesertim si ut in casu, remedium sit simillimum ei quod in incendiis afferunt vigilis, non valentes sane arte sua restituere domos quas devorator ignis iam absumpsit. Quippe antequam censura pontificalis ad quam isti appellant advenerit, scripta male inflammatoria currunt, et pervertunt mentes, et stragem animarum faciunt, omnia fidei propugnacula in fragilibus intellectibus convellendo. Caeterum, infallibilitatem pontificiam, cuius solemnis proclamatio nihil prorsus novi attulit in oeconomia ecclesiastici magisterii ⁽²⁾, non esse omnino plus quam merum purumque praetextum ad omnem licentiam sibi vindicandam, suis gestis ostendunt. Veniunt enim litterae apostolicae, veniunt encycliae, et non magis in praxi de iis curare videntur ac de ipsis solemnissimis Concilii Vaticani canonibus. Nedum igitur liberioris rationis sentiendi scribendique causa nunc existat, omnes potius periculosissimi temporis circumstantiae a viris vere catholicis exigunt ut regulae orthodoxiae scrupulosius atque integrius ad amussim serventur. Hinc Leo XIII in supramemorata ad archiepiscopum Baltimoren-

⁽¹⁾ Leo XIII, epist. ad archiepiscopum Baltimorensem, quoad opiniones nonnullas quae indicantur nomine *Americanismi*.

⁽²⁾ Cf. tract de Eccl. Thes. 32.

sem epistola, sophisma aperiens ait: « Accedit ut ii qui sic ar-
 « guunt, a providentis Dei sapientia discedant admodum; quae
 « cum Sedis Apostolicae auctoritatem et magisterium affirmata
 « solemniore iudicio voluit, idcirco voluit maxime, ut pericula
 « praesentium temporum animis catholicorum efficacius caveret.
 « Licentia quae passim cum libertate confunditur, quidvis loquendi
 « obloquendique libido, facultas denique quidlibet sentiendi lit-
 « terarumque formis exprimendi, tenebras tam alte mentibus ob-
 « fuderunt, ut maior nunc quam ante sit magisterii usus et ne-
 « cessitas, ne a conscientia quis officioque abstrahatur ».

CAPUT SECUNDUM.

DE SPE.

Spes generatim sumi potest, vel ut passio quaedam appetitus sensitivi, ad irascibilem pertinens, vel ut operatio sive etiam habitus voluntatis. Primo modo habet pro objecto bonum sensibile, alio modo bonum spirituale vel divinum. Constat autem quod de spe nunc agitur prout residet in mente, quanquam omnia ea quae de passione spei dicuntur apud morales philosophos (¹), proportionalem habeant applicationem quoad spem quae in appetitu superiori est.

Id in primis considerandum, quod etsi spes presupponat amorem concupiscentiae, et in eo fundetur, imo vero eum semper involvat, adhuc tamen ab eo distinguitur, uti evidenter apparet ex hoc quod contingit aliquem concupiscere quod non sperat, quamvis e converso nemo sperare possit quod non concupiscit. Amor quippe est quaedam coaptatio affectus in rem amatam. Spes vero addit erectionem animi in ipsam tanquam in bonum arduum quod potest obtineri, etsi difficulter. Neque tantum ab amore, verum etiam ab aliis affectionibus, sive voluntatis sive appetitus sensitivi, suam spes distinctionem servat: « Manifestum est, inquit S. Thomas (²), quod sperare importat motum quemdam appetitivae virtutis tendentem in bonum, non quidem ut iam habitum, sicut gaudium et delectatio, sed tanquam asse- quendum, sicut etiam desiderium et cupiditas. Differt tamen spes a desiderio in duobus. Primo quidem, quia desiderium est communiter cuiuscumque boni, et ideo attribuitur concupisibili; spes autem est boni ardui quod difficile est assequi, et ideo attribuitur irascibili. Secundo quia desiderium est alicuius boni absolute, absque consideratione possibilitatis et impossi-

(¹) Vide S. Thomam, 1-2, Q. 40.

(²) Quaest. disp. de spe, a. 1.

tum cuius basis est fides. Hic enim meminisse oportet quod *habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*. Solida sane, imo solidissima in se fidei doctrina, quae in aeternum manet supra petram auctoritatis divinae fundata; quam ne tantillum quidem movere unquam poterunt vana et sophistica hominum argumenta. At non agitur, ut patet, de fidei doctrina quoad se, sed quoad nos, id est ut a nobis possessa, et a nobis retinenda in vase illo fragili et vere fictili quod est intellectus humanus, deceptioni quidem adeo obnoxius, in errorem adeo proclivis, in suprasensibilibus adeo caligans, in apparentias quaslibet adeo praecipes, ut dicere non dubitaverit Augustinus scribens ad Manichaeos: « Illi in vos saeviant, qui nesciunt quam difficile caveantur errores. Illi in vos saeviant qui nesciunt quam rarum et arduum sit carnalia phantasmata piae mentis serenitate superare. Illi in vos saeviant qui nesciunt cum quanta difficultate sanetur oculus interioris hominis ut possit intueri solem suum... Ego autem qui diu multumque iactatus tandem respicere potui quid sit illa sinceritas quae sine inanis fabulae narratione percipitur; qui vanas imaginationes animi mei variis opinionibus erroribusque collectas vix miser merui Domino opitulante convincere; qui me ad detergendarum caliginem mentis tam tarde clementissimo medico vocanti blandientique subieci; qui denique omnia illa figura quae vos diuturna consuetudine implicatos et constrictos tenent, et quaesivi curiose, et attente audivi, et temere credidi, et instanter quibus potui persuasi, et adversus alios pertinaciter animoseque defendi, saevire in vos omnino non possum, quos sicut me ipsum illo tempore, ita nunc debo sustinere, et tanta patientia vobiscum agere, quanta mecum egerunt proximi mei, cum in vestro dogmate rabiosus et caecus errarem⁽¹⁾ ». Haec Augustinus semetipsum in exemplum adducens. Quid ergo de eis qui longe longeque minoris ingenii, se sponte coniciunt in altitudines Satanae⁽²⁾, et telis diabolicae sophisticationis inermes se offerunt!

⁽¹⁾ August., contra epistolam fundamenti, c. 2 et 3.

⁽²⁾ Apocal. II-14.

Est quoque grave peccatum contra fidem, retinere propositiones ab Ecclesia infra haeresis notam censuratas. Id probant in primis quaecumque superius declarata sunt de infallibili auctoritate a Christo Ecclesiae collata in materia censorum doctrinalium et factorum dogmaticorum. Cum enim haec auctoritas pro custodienda fidei integritate divinitus provisa sit, qui ei resistit, Dei ordinationi resistit in iis quae referuntur ad fidem. Et cum supremum magisterium in exercitum profecto non veniat circa res levioris momenti, locum ibi habere non potest materiae parvitas, ut constat. Bene ergo dictum est supra, quod ad censurem doctrinarum creatur in fidelibus obligatio adhaerendi censurae, et consequenter reiiciendi ex animo doctrinas censuratas, ita scilicet ut pro censurae quidem qualitate plus vel minus peccet qui sciens et prudens illas retinet, semper tamen grave peccatum admittat contra pracepta ad virtutem fidei pertinentia. — Et confirmatur amplius, quia contra docentes vel defensores propositiones etiam infra notam haeresis damnatas feruntur excommunicationes, ut videtur in prima ex novemdecim per constitutionem *Apostolicae Sedis* Romano Pontifici simpliciter reservatis⁽¹⁾. Excommunicatio autem semper signum est gravitatis peccati cui annexitur. Porro si grave peccatum est actu externo docere vel defendere propositiones eiusmodi, peccatum quoque grave est interiori assensu eas retinere: tum quia per se saltem loquendo, licite defenditur quidquid licite sub opinione cadit, tum quia admonet nos Clemens XI in constitutione *Vineam Domini*, quod debent « omnes Ecclesiae filii Ecclesiam ipsam audiare, non tacendo solum, nam et impii in tenebris conticescunt, sed et interius obsequendo, quae vera est orthodoxi hominis obedientia ». — Confirmatur denique ex clausula finali Constitu-

⁽¹⁾ Ibi excommunicationi subiacere declarantur « docentes vel defensores sive publice sive privatim propositiones ab apostolica Sede damnatas sub excommunicationis poena latae sententiae ». In quibus multae inveniuntur quae non ut haereticae, sed solum ut scandalosae, vel temerariae, vel erroneae notatae sunt, sicut sunt propositiones 45 damnatae ab Alexandre VII (Enchirid. n. 972, seq.); propositiones 65 damnatae ab Innocentio XI (Enchirid. n. 1018, seq.), etc. etc.